

Nr 153.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk; given Stockholms slott den 8 mars 1946.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

F ö r s l a g
till
L a g
om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Härigenom förordnas som följer.

Den uteslutande rätt som enligt lagen om rätt till litterära och musikaliska verk tillerkänts författare till sådant verk skall, i den mån rätten enligt bestämmelserna i nämnda lag skolat upphöra något av åren 1942—1951, gälla intill utgången av år 1952; dock skall vad nu sagts ej medföra förlängning av den skyddstid som angives i 32 § 1).

Vad i 30 § nämnda lag eller i författning, som utfärdats med stöd av samma paragraf, finnes föreskrivet om tillämpligheten av lagens bestämmelser skall gälla jämväl stadgandet i första stycket.

Genom denna lag upphäves lagen den 30 juni 1942 (nr 510) om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära verk.

Nya lagen har ej avseende å framförande av musikaliskt verk före den 1 januari 1947.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om tillfällig förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk samt anför därvid följande.

I egenskap av *arvingar efter August Strindberg* ha Karin Smirnoff, född Strindberg, Kerstin Strindberg, Anne-Marie Wyller, född Strindberg, Astrid Hector, Olga Strindberg, Clarence von Philp och Erik Strindberg i en den 18 december 1945 dagtecknad skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för förlängning av skyddstiden för rätt att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag, uppföra dramatiskt eller mimiskt verk samt medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända dylikt verk. Vidare har *styrelsen för musikaliska akademien* i en den 27 december 1945 dagtecknad skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i ändamål att — i avvaktan på resultatet av pågående utredning — skyddstiden för musikaliska verk måtte utsträckas genom provisorisk lagstiftning förslagsvis till och med år 1952.

Gällande bestämmelser om författares befogenheter återfinnas i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk. I 1 § uppräknas de verk, som skyddas enligt lagen. Till dessa verk höra bl. a. skrift, muntligt föredrag och musikaliskt verk. I 2 § angivas de huvudsakliga befogenheter som lagen förlänar upphovsmannen till ett skyddat verk. Där stadgas, att författare äger — med vissa inskränkningar, som angivas i lagens 9—12 och 14 §§ — uteslutande rätt att genom tryck, fotografi eller på annat sätt mångfaldiga sitt verk, att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag, utföra musikaliskt verk eller uppföra dramatiskt eller mimiskt verk samt att medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända sitt verk. Till mångfaldigande hänföres jämväl att överföra ett verk på mekaniskt tal- eller musikinstrument eller på vals, platta, band eller annan till dylikt instrument hörande inrättning. Där ett sålunda över-

fört verk genom instrumentet återgives, anses detta såsom föredragande eller utförande av verket. Enligt 3 § omfatta författares nu återgivna befogenheter jämväl verket i översättning eller bearbetning. Beträffande tiden för det skydd som lagen sålunda förlänar stadgas i 20 §, att författares rätt skall vara gällande intill utgången av trettionde året efter det, under vilket författaren avlidit.

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1920. Den äger tillämpning jämväl på verk som tillkommit dessförinnan. Från sistnämnda regel stadgas dock vissa undantag. Sålunda ha förut gällande skyddstider föranlett särbestämmelser för äldre verk. Enligt den sista lydelsen av lagen den 10 augusti 1877 angående äganderätt till skrift — som upphävdes genom 1919 års lag — varade författares rätt att mångfaldiga skrift och musikaliskt arbete intill femtio år efter författarens död och hans rätt att offentligen uppföra dramatiskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete intill trettio år efter samma tidpunkt. Bland övergångsbestämmelserna till 1919 års lag stadgas under 32 § 1), att den enligt 1877 års lag författare tillerkända rätten att mångfaldiga skrift, musikaliskt verk samt teckning eller avbildning av visst slag skall, när författaren avlidit före ikraftträdandet av 1877 års lag, vara gällande intill utgången av år 1927. I fråga om verk av annan författare, vilket utgivits före den 1 januari 1920, skall enligt samma lagrum den rätt som nu sagts gälla intill utgången av femtionde året efter det, under vilket författaren avlidit.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 oktober 1938 har tillsatts en kommitté, benämnd auktorrättskommittén, för att inom justitiedepartementet verkställa utredning rörande revision av gällande författningar om rätt till litterära och musikaliska verk samt verk av bildande konst ävensom angående ny lagstiftning om andra närstående andliga rättigheter. Denna kommitté, som enligt sina direktiv skall samarbeta med representanter för övriga nordiska länder för att undersöka möjligheterna till en gemensam nordisk lagstiftning på detta rättsområde, har till följd av de utrikespolitiska förhållandena kunnat bedriva sitt arbete endast i mycket begränsad omfattning.

Frågan om skyddstidens längd aktualiserades genom en den 17 november 1941 dagtecknad framställning av *August Strindbergs arvingar*, däri hemställdes att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av en lagändring, varigenom uppföranderätten till dramatiska arbeten och rätten att mångfaldiga tryckt skrift, som utkommit före den 1 januari 1920, helt likställdes och sålunda skulle gälla intill femtionde året efter det, under vilket författaren avlidit. Framställningen föranleddes av att jämlikt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag skyddstiden för uppförande av Strindbergs dramatiska arbeten skulle utgå med utgången av år 1942, medan rätten att trycka och utgiva hans verk var skyddad ytterligare tjuugu år. Under åberopande av arvingarnas framställning hemställdes vid 1942 års riksdag i en inom första kammaren väckt motion (nr 173) av herr *Holmbäck*, att riksdagen ville för sin del antaga ett vid motionen fogat lagförslag, enligt vilket författare till skrift tillerkänd befogenhet, som enligt 1919 års

lag skulle gälla intill utgången av något av åren 1942—1946, skulle vara gällande intill utgången av år 1947. I anledning av motionen anhöll riksdagen i skrivelse den 30 maj 1942, nr 289, att Kungl. Maj:t ville på grundval av det vid motionen fogade lagförslaget låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag om en provisorisk förlängning av skyddstiden för sådana litterära verk, som tillkommit före den 1 januari 1920.

Frågan upptogs i proposition till riksdagen samma år (nr 363). Därvid framhöll dåvarande chefen för justitiedepartementet, *statsrådet Westman*, att bland de problem, som borde komma under omprövning vid revision av den auktorrättsliga lagstiftningen, vore även spörsmålet om förlängning av den nu stadgade trettioåriga skyddstiden. På grund av rådande förhållanden kunde emellertid denna utredning, som åsyftade att få till stånd en gemensam nordisk lagstiftning, icke slutföras under den närmaste framtiden. Då det gällde vår störste dramatikers alster, syntes de betänkligheter, som det väckta förslaget om en provisorisk lagstiftning eljest skulle föranleda, icke behöva utgöra något hinder. Om uppföranderätten till Strindbergs skådespel nu bleve fri, skulle, i varje fall intill dess en allmän reform av auktorrätten kunde genomföras, det icke finnas något rättsligt skydd mot att dessa verk framfördes på scenen i vanställt skick. En av de viktigaste uppgifterna för reformarbetet på detta rättsområde vore att skapa starkare skydd för de ideella värdena hos litterära och konstnärliga verk, icke minst i fråga om klassikernas alster. Vidare finge framhållas, att flera av Strindbergs efterkommande levde under bekymmersamma ekonomiska villkor. De inkomster, som hans verk lämnade dem, torde huvudsakligen härröra från rätten att uppföra hans dramatiska arbeten, och bortfallandet av denna inkomstkälla skulle därför bereda dem stora svårigheter. Med hänsyn till vad sålunda anförts fann departementschefen sig böra tillstyrka en provisorisk lagstiftning om förlängning av skyddstiden för vissa äldre verk. Avsikten vore att förlänga skyddstiden intill utgången av år 1947 för vissa auktorrättigheter, som eljest skulle upphöra före nämnda tidpunkt. Man borde kunna hoppas, att en allmän reform av den auktorrättsliga lagstiftningen skulle kunna genomföras dessförinnan. I första lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande i anledning av förenämnda motion hade understrukits att lagstiftningen borde begränsas till litterära verk. Beträffande musikaliska verk förelåge vissa organisatoriska problem, som icke kunde upptagas till behandling i detta sammanhang. Den del av författarrätten, som avsåge verkens mångfaldigande, gällde redan nu i femtio år efter författarens död för de äldre verk, varom här vore fråga. Den provisoriska lagen borde alltså icke omfatta sistnämnda befogenhet. I den förut omnämnda motionen hade framhållits att en utsträckning av skyddstiden borde kombineras med föreskrifter, som åsyftade att tillförsäkra författarens efterkommande vinsten av förlängningen. I enlighet härmed borde stadgas, att en tidigare överlåtelse av författarrätt icke skulle anses omfatta den tid, med vilken rätten blivit förlängd.

I enlighet med propositionen, som bifölls av riksdagen, har i lag den 30 juni 1942 om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära verk stadgats, att

den uteslutande rätt att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag, uppföra dramatiskt eller mimiskt verk samt medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända dylikt verk, varom stadgas i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk, skall, om rätten eljest skulle upphöra vid utgången av något av åren 1942—1946, vara gällande intill utgången av år 1947. Vidare har i 1942 års lag stadgats bl. a. att, om överlåtelse av sådan rätt, som här avses, ägt rum före den 1 juli 1942, överlåtelsen ej skall gälla för tid med vilken rätten blivit förlängd.

I den inledningsvis omnämnda framställningen den 18 december 1945 av *Strindbergs arvingar* framhålles att giltighetstiden för 1942 års provisoriska lagstiftning — fem år — utmätts under den förhoppningen att auktoritetskommitténs utredning inom denna tidrymd skulle hinna slutföras och lagfästas. Emellertid torde det vara osannolikt, att erforderligt lagstiftningsarbete skulle kunna medhinnas före den 31 december 1947. För att ändamålet med den provisoriska förlängningen ej skulle äventyras syntes därför en ytterligare förlängning vara ofrånkomlig. De rent personliga omständigheter, som torde ha bidragit till genomförandet av den provisoriska lagstiftningen, vore alltjämt förhanden; åtskilliga av Strindbergs efterlevande vore sålunda för sin försörjning i väsentlig grad beroende av den avkastning den litterära kvarlåtenskapen kunde lämna. Det förtjänade även framhållas att efter det andra världskriget ett intensivt intresse för Strindbergs dramatik förspotts bl. a. i Frankrike och Italien. I den mån förhållandena i Tyskland efterhand komme att stabiliseras, hade man anledning räkna med att det under Hitlerregimen neddämpade Strindbergsintresset ånyo komme att blomstra upp även där. Vid nu angivna förhållanden skulle det givetvis för rättsinnehavarna innebära ett stort avbräck, om skyddet mot obehörigt sceniskt uppförande skulle upphöra.

Musikaliska akademiens styrelse har i sin förut omnämnda framställning erinrat, att det i början av 1900-talet förefanns en viss tendens bland de till Bernkonventionen anslutna länderna att minska skyddstiden för litterära och musikaliska verk från femtio till trettio år efter upphovsmannens död. Emellertid dröjde det icke länge, förrän insikt vanns om att man genom denna minskning av skyddstiden icke erhöll de fördelar för allmänheten på vilka man hoppats. Undan för undan hade de nationer, vilka under nämnda skede minskat skyddstiden, återigen ökat densamma till femtio år. För närvarande torde det, förutom Sverige, av de till Bernkonventionen anslutna nationerna endast vara Rumänien och Japan, som vidhölle den trettioåriga skyddstiden.

Akademiens styrelse har vidare anfört:

Det har anförts betydelsefulla skäl för att förlänga skyddstiden för *litterära verk* till att gälla femtio år efter upphovsmannens död. Styrelsen vill emellertid framhålla, att enligt dess mening ännu mera tungt vägande skäl tala för en motsvarande förlängning av skyddet för framförande av *musikaliska verk*.

När skyddet för litterära och musikaliska verk i fråga om mångfaldigande på sin tid minskades från femtio till trettio år, var avsikten härmed att ge-

nom den tidigare insättande fria konkurrensen kunna tidigare göra nyare verk lättare tillgängliga för den stora allmänheten. Det har emellertid visat sig, att denna beräkning, åtminstone vad beträffar musikaliska verk, slagit helt fel. På grund av nottryckets komplicerade natur har nämligen detta icke genom utnyttjande av sinnrika maskiner kunnat förbilligas på samma sätt som boktrycket. Detta har medfört, att priserna på framställning av fullgott nottryck kommit att på de senaste årtiondena stiga högst avsevärt. Däremot ha försäljningspriserna icke på motsvarande sätt kunnat höjas, på grund av att flertalet musikamatörer bland folkets breda lager icke ha råd att förutom utgifterna för anskaffande av instrument och för den specialundervisning, som erfordras för att traktera desamma, dessutom även bära ökade kostnader för själva noterna. Detta har medfört, att musikförläggarna för att kunna sälja noter till priser, som äro överkomliga för den stora allmänheten, mer och mer måste räkna med de inkomster, som de kunna erhålla genom *framförande* av musikverk, som de publicerat. Därav följer, att musikförläggarna praktiskt taget sakna intresse för att utgiva verk, för vilka skyddstiden nyligen utgått, och att deras intresse för verk, för vilka endast några år av skyddstiden återstå, är i motsvarande grad reducerat. En skyddstid för framförande av musikaliska verk av endast trettio år motverkar såtillvida sitt syfte, som en kort skyddstid för *framförande* i stället för att öka minskar möjligheterna för den stora allmänheten att till överkomliga priser kunna *köpa* sådana *musiknoter*, som den behöver för sitt musicerande i hem, studiecirklar, amatörorkestrar m. m.

Styrelsen vill även framhålla, att en längre skyddstid för framförande av musikverk icke heller innebär någon nämnvärd inskränkning i allmänhetens möjligheter att genom *åhörande* på offentliga konserter eller liknande lära känna musiken.

Ehuru skydd för framförande i förvärvssyfte av musikverk existerat i Sverige sedan 1877, har lagens bestämmelse härom i större omfattning omsatts i praktik först från och med 1924. 1923 bildade nämligen föreningen svenska tonsättare enligt utländskt, i första hand franskt mönster en internationell musikbyrå, föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå, u. p. a. (Stim), vilken dels genom kontrakt med svenska tonsättare, författare, bearbetare och musikförläggare, dels genom avtal med motsvarande organisationer i andra länder inkasserar ersättningar för framförande i förvärvssyfte av praktiskt taget all instrumental och vokal musik, för vilken skyddstiden för framförandet icke utgått. Under det att den stora allmänheten ställt sig välvillig och förstående till tonsättarnas strävan att erhålla del av den inkomst, som andra skördar genom framförande av deras verk, väckte denna inkassoverksamhet här liksom i andra länder, där liknande företag startades (i Frankrike i mitten på 1800-talet), en viss irritation hos ägare av restauranger, kaféer, biografier, dansbanor och liknande företag. Dessa fann det givetvis obekvämt att nödgas betala för något, som de tidigare fritt disponerat. Vidare ansågs, att de ersättningar, som Stim begärde efter mönster från de romanska länderna (särskilt Frankrike), stundom voro för höga för svenska förhållanden.

Efter att ha erinrat om att Kungl. Maj:t år 1943 fastställt nya stadgar för Stim samt i enlighet med dessa stadgar förordnat ordförande och ytterligare två medlemmar i Stims styrelse, har akademiens styrelse i sin framställning vidare anfört:

Genom detta inslag från det allmännas sida i Stims ledning ha garantier skapats för en rimlig prissättning för framförandet av musikverk i Sverige. Stim upplåter genom sina kontrakt med konsertgivare (däri inbegripna ägare

av restauranger, kaféer, biografer, dansbanor etc.) i regel rätt till obegränsat framförande av all den musik, som Stim bevakar, mot en per år efter vissa grunder beräknad summa. På grund härav och med den sammansättning som Stims ledning numera har kunna några ökade svårigheter för allmänheten att få tillfälle *höra* musik icke beräknas uppstå, därest skyddstiden för framförande av musikverk skulle utsträckas.

Styrelsen vill slutligen erinra, att de humanitära skäl, som talade för tillkomsten av 1942 års lag om tillfällig förlängning av skyddstiden för litterära verk, göra sig gällande med minst samma styrka i fråga om musikaliska verk.

Det enda en tonsättare kan skänka sina efterkommande utgöres i regel av den lagskyddade rätten till hans verk. Av vad som ovan anförts framgår, att rätten till *framförande* av musikverken på senare tider kommit att bli den mest betydande av de befogenheter, som lagen tillerkänner tonsättaren. Musikhistorien har redan hunnit uppvisa fall, då en längre skyddstid för rätten att framföra musikverk än trettio år kunnat rädda tonsättares efterlevande från misär.

För Sveriges del kan man peka på det förhållandet, att den trettioåriga skyddstiden nyligen utlöpte för verk, som komponerats av violinisten Tor Aulin och domkyrkoorganisten Hugo Bedinger samt att den för Emil Sjögrens verk upphör med utgången av år 1948. Aulin efterlämnade en dotter, som numera är änka. Bedinger efterlämnade bl. a. änka, som lever i små omständigheter och därför har, alltsedan föreningen svenska tonsättare (1926) sattes i tillfälle att utdela understöd av de medel, som avsätts till Stims kultur- och understödsfond, årligen erhållit bidrag av dessa medel. För Emil Sjögrens efterlevande änka, fru Berta Sjögren, är den inkomst, som hon erhåller via Stim för framförande av Emil Sjögrens kompositioner av väsentlig betydelse. Dessutom har hon i skrivelse i september 1944 till musikaliska akademien meddelat, att hon, för att fullgöra den hängivna verksamhet, hon i många år utövat i ändamål att göra sin makes verk kända även utomlands, önskar, att efter hennes död minst hälften av de från Stim efter eventuell förlängning av skyddstiden kommande medlen skola användas för utgivande av en samlad upplaga av Emil Sjögrens sånger. Det är enligt styrelsens mening synnerligen angeläget att hans stora romanskonst göres tillgänglig genom en sådan utgåva. I detta sammanhang må även påminnas om att framlidne tonsättaren Wilhelm Peterson-Berger donerat de genom Stim kommande ersättningarna för framföranden av hans verk till Frösöstiftelsen och att det givetvis är av betydelse för dennas framtida verksamhet, att dessa medel må kunna åtnjutas så länge som möjligt.

Yttranden över de av Strindbergs arvingar och musikaliska akademiens styrelse gjorda framställningarna ha efter remiss inkommit från auktoritetskommittén, statens biografbyrå, styrelsen för Kungl. teatern, styrelsen för Kungl. dramatiska teatern, aktiebolaget radiotjänst, Sveriges författareförening, svenska bokförläggareföreningen, föreningen svenska tonsättare, föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå, Stim, u. p. a., föreningen svenska kompositörer av populärmusik, Skap, u. p. a., svenska musikförläggareföreningen, aktiebolaget svensk filmindustri samt folkbildningsförbundet.

I samtliga yttranden har en provisorisk förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk i enlighet med framställningarna av Strindbergs arvingar och musikaliska akademiens styrelse tillstyrkts eller lämnats utan

erinran, därvid dock aktiebolaget svensk filmindustri hemställt att vissa av bolaget angivna synpunkter borde beaktas.

Auktorrättskommittén anför i sitt yttrande bland annat:

Då den tillfälliga förlängningen av skyddstiden för litterära verk i lagen den 30 juni 1942 bestämdes att gälla intill utgången av år 1947, hade detta sin grund däruti, att man vid lagens tillkomst ansåg sig kunna räkna med att före sistnämnda tidpunkt ny lagstiftning om litterära verk skulle hinna komma till stånd på grundval av den kommittén anförtrodda utredningen. Förhoppningarna härom ha emellertid på grund av tidsförhållandena grusats. Kommitténs arbete ingår såsom ett betydelsefullt led i det nordiska samarbetet på lagstiftningens område och det har ej från något håll ifrågasatts, att man för att påskynda lösningen av detta lagstiftningsärende skulle uppgeva tanken på en för hela Norden gemensam lagstiftning. Under sådana förhållanden har kommitténs arbete allt sedan krigsutbrottet kunnat fortgå allenast i mycket begränsad omfattning och under långa tidsperioder legat nere. De norska delegerade tillhörde de ledamöter av Norges Højesterett som i december 1940 nedlade sina ämbeten och kunde därefter icke deltaga i förhandlingarna. Till en början kunde väl arbetet fullföljas i den formen, att de svenska, danska och finska delegerade sammanträdde till gemensamma överläggningar i Köpenhamn den 9—16 juni 1941 samt i Helsingfors och Aulanko den 21—den 29 september 1942 och de norska delegerade genom översändande av lagutkast och utförliga diskussionsprotokoll höllos under rättade om vad som förekom. Men senare visade det sig nödvändigt att uppgeva även denna form av samarbete, och efter krigets upphörande ha nära nog samtliga delegerade varit så strängt tagna i anspråk av andra uppgifter, att de ej kunnat ägna någon tid åt detta lagstiftningsuppdrag. Först i september 1946 torde de gemensamma överläggningarna kunna återupptagas. Arbetet kan dock ej beräknas vara slutfört så snart därefter, att ny lag i ämnet kan träda i kraft vid 1948 års ingång. Då de skäl som föranledde 1942 års lag alltjämt göra sig gällande med oförminskad styrka, anser sig kommittén böra obetingat förordna bifall till framställningen om ytterligare provisorisk förlängning av skyddstiden för litterära verk. Förlängningen bör lämpligen avse en ny femårsperiod. Naturligtvis bör man eftersträva snabast möjliga lösning av de uppgifter, som ankomma på auktorrättskommittén, men dessa äro av så vittomfattande art och stå i sådant samband med allehanda frågor av internationell räckvidd, att giltighetstiden för en ny provisorielagstiftning ej bör utmätas kortare.

Styrelsen för Sveriges författareförening anför, att enligt vad styrelsen hade sig bekant någon nämnvärd ändring till det bättre ej inträtt i fråga om Strindbergs arvingars ekonomiska förhållanden. De levde i mindre goda ekonomiska omständigheter och vore för sin försörjning i väsentlig mån beroende av den avkastning, som den Strindbergska litterära kvarlåtenskapen kunde lämna. Man torde dessvärre få räkna med att någon ljusning för dem härutinnan ej komme att inträda i en nära framtid. Vid prövningen av arvingarnas ansökan torde man finna, att nu rådande förhållanden i mycket liknade dem som rådde vid tiden för tillkomsten av 1942 års lag. De skäl som då anfördes till stöd för lagen gjorde sig gällande med samma styrka även nu. Dessa skäl vore i huvudsak angelägenheten att bispringa arvingarna och intresset av att skydda verken mot förvanskning. Härtill komme vikten av att förhindra uppkomsten av en lucka i det litterära skyddet genom

att en skyddstid utginge, som sedermera skulle ha förlängts, för den händelse Sverige skulle övergå till den femtioåriga skyddstiden. Det vore sålunda principiellt fastslaget att en förlängning av skyddstiden vore erforderlig. En ytterligare förlängning, sedan den tillmätta tidrymden numera befunnits vara för kort, förefölle därför endast stå i överensstämmelse med den logiska utvecklingen. Och det skulle förvisso verka stötande, om den nu gällande provisoriska skyddstiden skulle upphöra, innan man hunnit taga ställning till frågan om Sveriges övergång till den femtioåriga skyddstiden.

Folkbildningsförbundet anser det rimligt, att den provisoriska lagstiftningen ytterligare förlänges i avvaktan på auktoritetskommitténs utredning och därav föranledd eventuellt förändrad lagstiftning beträffande skyddstiden för litterära och musikaliska verk. Då enligt nu gällande författning någon ersättning ej behövde utgå för uppläsningar i folkbildningssyfte av litterära verk, för vilka skyddstiden ännu ej utgått, och vilka vore anordnade av statsunderstödda folkbildningsorganisationer, komme den nu föreslagna förlängningen av skyddstiden ej att menligt inverka på folkbildningsarbetet.

Aktiebolaget svensk filmindustri hemställer, att någon definitiv lagstiftning om utsträckning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk icke nu måtte ske, utan att de gjorda framställningarna måtte jämte remissyttrandena överlämnas till auktoritetskommittén för utarbetande av den planerade nya lagstiftningen. För den händelse det skulle anses erforderligt att i avvaktan på denna nya lagstiftning provisoriskt utsträcka skyddstiden, borde detta kunna ske, endast därvid iakttoges, att välförvärvade rättigheter icke kränktes.

Bolaget anför i anslutning härtill:

År 1934 förvärvade vi av författaren August Strindbergs arvingar filmatiseringsrätten till Hemsöborna på 10 år. I avtalet utsades, att den på grundval av denna rätt inspelade filmen finge förevisas även efter utgången av de 10 åren. Mot slutet av den tid, varför vi förvärvat filmatiseringsrätten, hade vi för avsikt att inspela filmen. I och med lex Strindbergs antagande skulle vi emellertid hava blivit förhindrade att utan ytterligare betalning till Strindbergs rättsinnehavare visa sålunda inspelad film. Då en film drager en synnerligen stor kostnad, syntes det oss orimligt, att den nya lagstiftningen skulle kunna förhindra oss att utnyttja en tidigare oss tillerkänd rätt att förevisa filmen efter utgången av de 10 åren. Då vi icke kunde nå uppgörelse med Strindbergs arvingar, vågade vi emellertid icke taga risken med att verkställa filminspelningen, och den av oss erlagda ersättningen för filmatiseringsrätten blev sålunda för oss en ren förlust.

Förarbetena till lex Strindberg synas giva vid handen, att lagstiftaren huvudsakligen haft sin uppmärksamhet riktad på teaterföreställningar och icke på de speciella förhållandena inom filmbranschen. Då det synes orimligt, att en filmproducent, som förvärvat en filmatiseringsrätt mot en summa, som även innefattar gottgörelse för den för filmens exploatering nödvändiga förevisningen av filmen, skulle genom ny lagstiftning berövas möjligheten till dylik förevisning, bör en eventuell provisorisk lagstiftning givas sådan utformning, att dylikt resultat undviks.

Författaren August Strindbergs rättsinnehavare försålde filmatiseringsrätten till Hemsöborna för den utsträckta skyddstiden till annan filmproducent. Denne inspelade filmen delvis under den tid, för vilken vi förvärvat ensam-

filmatiseringsrätten. Då denne andre producent emellertid icke offentligen förevisade filmen under nämnda tid utan först senare, ansågo vi det tveksamt, om inspelningen utgjorde intrång i av oss förvärvat rätt. För den händelse emellertid ny lagstiftning icke skulle inrikta sig helt på slutledet utan även skulle avse ett tekniskt mellanled, såsom själva filmremsans framställning, bör den emellertid tillse, att en vederbörligen för viss tid förvärvat rätt till framställning av film skall medföra rätt att förhindra annan att under samma tid framställa film på basis av ifrågavarande verk.

Beträffande framställningen av styrelsen för musikaliska akademien har *auktorrättskommittén* uttalat, att förklaringen till att 1942 års lag begränsades till att avse litterära verk och ej inbegrepe jämväl de musikaliska vore att söka dels däruti att förslagsställarna närmast toge sikte på Strindbergs verk, dels ock i det missnöje, som vid tiden för lagens tillkomst rådde med det sätt, varpå den av svenska kompositörer bildade sammanslutningen Stim då tillvaratog sina huvudmäns intressen. Musikaliska akademiens styrelse hade i sin framställning erinrat om de garantier som numera skapats härutinnan och även i övrigt anfört vägande skäl för sin hemställan att en ny provisorielagstiftning borde komma även de musikaliska verken till godo. Enligt kommitténs mening saknades hållbar grund för att beträffande skyddstidens längd göra skillnad mellan litterära och musikaliska verk.

Styrelsen för Kungl. teatern anför i sitt yttrande följande.

Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna för Kungl. teatern av en utsträckt skyddstid för musikaliska verk torde styrelsen för Kungl. teatern böra motsätta sig förslaget ifråga.

Styrelsen anser emellertid att önskvärdheten av att den inhemska tonsiktningen på alla sätt stödjes väger tyngre än hänsynen till de merutgifter, som ett godkännande av förslaget skulle vålla. Ur ekonomisk synpunkt ha våra tonsättare för närvarande ingen eggelse att ägna sig åt operakomposition. Enligt bestämmelserna i Kungl. teaterns reglemente utgår ett antagningshonorar om 1,000 kronor samt 6 % tantième å den recettinkomst, som ej överstiger halva inkomsten vid fullt hus till vanliga pris, och 10 % å överstigande recettinkomst. Kompositören är då han inlämnar verket skyldig att tillhandahålla fullständigt partitur samt klaverutdrag med underlagd text. Kostnaderna för utskrivning härav torde som regel uppgå till högre belopp än antagningshonoraret och tantièmen bruka i allmänhet ej uppgå till mer än några hundratal kronor, varför kompositören alltså knappast har annan behållning än den konstnärliga tillfredsställelsen av verkets framförande.

För ett utsträckande av skyddstiden talar även förhållandena utomlands.

Föreningen svenska tonsättare anför bland annat:

Med den erfarenhet av det praktiska musiklivet, som föreningen vunnit, kan föreningen vitsorda riktigheten av den framställning, som lämnats av akademiens styrelse rörande fördelarna av att skyddstiden för musikaliska verk omfattar en längre tidsrymd än trettio år efter upphovsmannens död.

Avsättningsmöjligheterna för sådana kulturellt betonade musikverk, som falla inom föreningens intressesfär — alltså icke dansmusik och liknande — äro i vårt land så begränsade, att man brukar räkna med högst 300 exemplar såsom en normal upplaga av ett musikstycke av seriös karaktär. Det säger sig självt, att endast små utsikter finnas till att utgivandet av musik under sådana omständigheter kan bära sig, än mindre lämna överskott eller väsentlig vinst. Det är därför, såsom akademiens styrelse fram-

hållit, av vikt, att de som bära kostnaderna för publicerandet av sådana musikverk också erhålla del av den inkomst, som kan förvärfvas genom verkens framförande. På det senaste decenniet lå nämligen de inkomster, som kunna erhållas genom *framförande* av musikverk i radio, blivit av betydelse vid musikförläggarnas kostnadsberäkningar för *utgivande* av musikverk, och härigenom ha större möjligheter tillkommit för att utgivande av musikverk av här avsedd karaktär skall kunna ske utan säker ekonomisk förlust. Såsom akademiens styrelse framhållit, bidrager en längre skyddstid till att underlätta musikens tillgängliggörande för allmänheten, därigenom att antalet musikverk, för vilka ersättning vid framförande kan påräknas, givetvis ökas med skyddstidens längd.

På de senare åren har det visat sig, att behovet av orkestermusik vuxit. Man har nämligen överallt i landet vunnit insikt om att musiken är en mycket viktig faktor att räkna med vid lösandet av det nu så betydelsefulla problemet om fritidens användning. Det är uppenbart, att den musik, som användes vid våra amatörensembler och orkestrar landet runt, icke allenast kan och får bestå av klassisk musik, utan att inslag av nutida tonkonst och svensk tonkonst är nödvändigt. Det är därför av stor vikt för det musikaliska kulturlivet, att materiella förutsättningar skapas för utgivande av musikverk, som kunna användas vid dessa med så stort folkligt intresse omfattade orkestrars och andra musikensamplers verksamhet. Som ett verksamt medel till skapandet av sådana förutsättningar måste, såsom framgår av det föregående, en jämförelsevis lång skyddstid för framförandet räknas.

Akademiens styrelse har vidare framhållit betydelsen för tonsättarens efterlevande av en skyddstid, som är längre än trettio år. Det ligger visserligen icke i tidens anda att förbättra arvsförhållandena, men när det gäller tonsättare av högt syftande musik måste nog härvidlag alldeles speciella förhållanden anses föreligga.

Musikhistorien har visat, att tonsättare av sådan musik tidigare endast kunnat existera på sin kompositionsverksamhet, då de lyckats slå igenom som operakomponister. Dessa fall ha varit ytterst få, och, även om det senaste kriget icke för oöverskådlig tid hade ödelagt tidigare existerande möjligheter till väsentlig inkomst av dramatisk musik, ha språkförhållandena städse lagt hinder i vägen för svenska tonsättare att få musikdramatiska verk effektivt introducerade på utländska scener.

Under det sista årtiondet har radion och tonfilmen kunnat bereda ett fåtal andra tonsättare än sådana som helt ägna sig åt dansmusik eller liknande komposition vissa möjligheter att livnära sig allenast eller huvudsakligen på sin tonsättareverksamhet. Den musik de producera för dessa ändamål får emellertid tyvärr sällan en sådan utformning, att den kan användas vid de för den folkliga musikkulturen så viktiga orkestrarna och ensambelerna. Förhållandena äro därför nu för tiden alltjämt lika dem som tidigare existerat för tonsättare av kulturellt högt syftande musik, nämligen sådana, att dessa tonsättare endast i undantagsfall få någon verklig valuta för den möda de nedlagt på sina tonskapelser. Den tid och det livsintresse, de måste offra på sina musikverks tillblivelse, gör att de levnadsförhållanden, de kunna bjuda sina närmaste, i regel bliva mycket knappa, och att någon annan kvarlåtenskap efter dem sällan finnes än de rättigheter, som lagen tillerkänner deras verk. Under sådana omständigheter synes det uppenbart, att, sedan rätten till framförande av musikverk numera kommit att bli den för tonsättaren ekonomiskt sett mest betydelsefulla rätten, ett utsträckande av denna rätt till att gälla fyrtio eller femtio år efter upphovsmannens död, skulle kunna bereda denne en känsla av hopp att kunna skänka sina efterlevande åtminstone någon kompensation för de knappa omständigheter, han kunnat bjuda dem i sin livstid.

Föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå, Stim, u. p. a. betonar att rätten till framförande av musikaliska verk under senare tider kommit att bliva den ur ekonomisk synpunkt betydelsefullaste av de befogenheter, som lagen tillerkänt tonsättaren, och att så vore förhållandet ej endast i Sverige utan i alla till Bernkonventionen anslutna länder.

Stim anför vidare:

Utvecklingen inom upphovsmannarätten går i den riktningen, att alla upphovsmän till verk på litteraturens, musikens och den bildande konstens områden genom lagstiftningen böra tillerkännas skydd i principiellt lika mån. De höra alla samman så tillvida, att deras verk utgöra självständiga alster av en andlig individuellt skapande verksamhet, vare sig denna tar sig uttryck genom språket, tonerna eller formgestaltning i rummet. I vårt land har utvecklingen också, om ock långsamt, gått efter dessa linjer. Som ett tecken härpå kan nämnas de enligt 1877 års lag om äganderätt till skrift gällande olika skyddstidernas avlösande genom en allmän skyddstid för de olika rättigheterna, vilket skedde genom 1919 års lag om rätt till litterära och musikaliska verk.

Utelämnandet av de musikaliska verken ur 1942 års lag synes oss innebära ett undantag från den nyssnämnda principen, vilket visserligen motiverats av den lagstiftning in casu, det här gällde, men som icke torde böra bibehållas längre än som nödvändiggöres av förhållandena. Ty även med fullt gillande av 1942 års lagstiftning i och för sig kan det dock icke förnekas, att den åtskillnad, som här göres mellan de litterära och de musikaliska verken, medfört ett tillstånd, som icke skänker full rättvisa åt de grupper av upphovsmän, vilkas verk ej beröras av lagen. För den händelse den provisoriska lagstiftningen förlänges — vilket vi med tanke på de härav berörda författarnas efterlevande och samhällets intresse av att verken skyddas mot förvanskning hoppas måtte bli fallet — anse vi det endast vara i sin ordning, att de musikaliska verken i denna lagstiftning i fråga om skyddstidens längd likställas med de litterära.

Stim anför vidare, att det väl endast kunde vara till gagn för samhällets intresse, att de kulturellt högt stående verken även på musikens område genom förlängt skydd fredades mot förvanskning. Att upphovsmännens efterlevande genom en förlängd skyddstid tillförsäkrades ett blygsamt, i de flesta fall utomordentligt välbehövligt ekonomiskt bistånd under ytterligare några år, förtjänade också att framhållas.

Beträffande frågan, om den ekonomiska vinningen av att en längre skyddstid komme upphovsmännens efterlevande tillgodo, framhåller Stim, att föreningen jämlikt sina av Kungl. Maj:ts stadfästa stadgar och i anslutning därtill antagna fördelningsregler fördelade inkomsterna av upplåtelse av rätt till offentligt utförande av de av Stim kontrollerade musikaliska verken mellan tonsättare, textförfattare, bearbetare och förläggare. En förläggare kunde enligt reglerna aldrig erhålla mer än en tredjedel av de till fördelning förefintliga medlen. Det förekom tidigare så gott som undantagslöst, att en förläggare i den uppgörelse, som han ingick med en tonsättare om tryckning och utgivning av hans verk, förbehöll sig uteslutande rätt till verkets offentliga utförande, d. v. s. den rätt som numera för tonsättarens räkning omhänderhades av Stim. Föreningen hade allt från sin tillblivelse verkat för ändring i

detta förhållande under sträng tillämpning av principen, att musikförlag, som sökte anslutning till Stim, i och med anslutningen avstode från alla de utföranderättigheter, som förlaget kunde ha förvärvat, och att dessa rättigheter omedelbart överginge till Stim. Alla svenska musikförlag, som dreve kontinuerlig rörelse, vore numera anslutna till Stim. De angivna fördelningsgrunderna torde, ehuru de tillförsäkrade musikförläggarna del i utföranderättsavgifterna, dock tillgodose den vid tillkomsten av 1942 års lag angivna förutsättningen, att den ekonomiska vinningen av den långa skyddstiden verkligen komme författaren och hans efterlevande till godo, eftersom reglerna innebure garanti mot spekulation från förlagens sida i de tonsättarna tillkommande rättigheterna. Samförståndet mellan förläggare och upphovsmän, på sätt som komme till uttryck i dessa regler, utgjorde en av grundvalarna för Stimorganisationerna i alla länder.

Föreningen svenska kompositörer av populärmusik, Skap, har i sitt yttrande anfört bland annat:

Skap företräder, som av namnet framgår, de tonsättare och författare, som uteslutande eller i övervägande grad ägna sig åt komponerandet av underhållnings- och dansmusik. Dessa auktorer ha i vårt land en mycket ojämn inkomst av sitt arbete. Ett mindre antal av deras verk kunna bliva succéer, som tillföra upphovsmännen större inkomster. I de flesta fall rör det sig emellertid blott om en mycket kort tidsperiod. Endast ett fåtal populärkompositioner, huvudsakligen av tidlös underhållningskaraktär, förbliva stående på repertoaren. En förlängd skyddstid skulle, sett mot bakgrunden av vad ovan sagts, kunna bliva av väsentlig betydelse för de efterlevande till sådana populärkompositörer, vilka skapat verk av bestående värde och spelbarhet, och kan ge dem ett välbehövligt ekonomiskt tillskott i form av utföranderättsersättningar. Ett förlängt skydd skulle också på ett effektivt sätt förhindra, att en otillbörlig förvanskning av deras verk äger rum samt att utomstående alltför tidigt utnyttja desamma i kommersiellt syfte.

Vi önska slutligen även framhålla, att nu gällande lag om rätt till litterära och musikaliska verk enligt vårt förmenande icke avsett att på grundval av verkets karaktär — litterärt eller musikaliskt, seriöst eller populärt, mer eller mindre konstnärligt — uppdelade upphovsmännen i kategorier med olika rättigheter. Lika rätt för alla har, så vitt vi kunna bedöma, varit lagens mening även i detta fall. Även sett ur den synpunkten önska vi framhålla önskvärdheten av att en ifrågasatt provisorisk förlängning av skyddstiden för litterära verk även måtte omfatta de musikaliska verken.

Svenska musikförläggareföreningen har i sitt yttrande erinrat om att anledningen till att musikaliska verk undantogs från 1942 års lagstiftning var, på sätt angäves i propositionen, vissa organisatoriska problem, varmed torde ha avsetts Stims organisation och verksamhet. Läget, när det nu ifrågasattes, att för en period av ytterligare fem år förlänga den provisoriska lagstiftningen, vore i detta hänseende ett annat än när en tillfällig förlängning av skyddstiden då beslutades av statsmakterna. De organisatoriska problemen hade fått en lösning, som borde ha undanröjt varje motiv att vid en fortsatt tillfällig förlängning av skyddstiden allttjämt låta de musikaliska verken stå kvar i en ur rättssynpunkt ogynnsam undantagsställning. Beträffande den mot varje förlängning av skyddstiden oftast anförda invändningen, att

en sådan förlängning skulle mera tjäna ett förlags- än ett auktorsintresse, ville musikförläggareföreningen med eftertryck understryka, att det i fråga om de svenska förlagsuppställningarna beträffande musikaliska verk undantagslöst gällde, att förlagskontrakten ej vore så utformade, att förläggaren kunde stoppa i sin ficka den vinst av skyddstidens förlängning, som vore tillämnad författaren. I alla de delar, som hänförde sig till rätten till offentligt utförande och till rätten till mekaniskt mångfaldigande av musikaliska verk, vore förlagskontrakten för övrigt numera, även i fråga om äldre verk, med obligatorisk kraft normaliserade genom Stims stadgar och fördelningsregler.

Aktiebolaget svensk filmindustri har i sitt yttrande anfört:

Vår verksamhet består dels av filminspelning, dels av filmförevisning på biografer. Såsom biografägare hava vi i och för sig intet att erinra mot en utsträckning av skyddstiden för musikaliska verk. Det är emellertid att befara, att Stim såsom företrädare för kompositörens rätt, för den händelse skyddstiden utsträcktes, skulle göra gällande, att den s. k. bundna musiken skulle hava ökats och att därför avgifterna till Stim skulle ökas. Dessa avgifter utgå för biografer med en viss procent på bruttointäkterna, och det är ekonomiskt ogörligt för biograferna att öka denna procentsats. För den händelse det emellertid i motiven till en förändrad lagstiftning skulle uttryckligen angivas, att det är avsikten, att lagstiftningen icke får tagas till intäkt för höjning av de procentuella avgifterna, hava vi såsom biografägare intet att erinra mot utsträckningen av skyddstiden.

Såsom inspelningsföretag äro dock våra synpunkter delvis annorlunda. Ett inspelningsföretag får erlægga avgift till Stim, beroende på det antal negativmeter, varå av Stim företrädd musik förekommer. I och med att skyddstiden utsträcker kommer en ökad belastning att läggas på filmproducenterna, vilket givetvis försvårar möjligheten att göra räntabel den del av vår verksamhet, som består av filminspelning. Vi skulle emellertid kunna åtaga oss denna ökade kostnad under förutsättning, att en allvarlig olägenhet för filmbranschen med nu gällande lagstiftning om litterära och musikaliska verk kunde upphävas. Vi syfta å det förhållandet, att kompositörens rätt innefattar dels rätt till överförande på mekaniskt instrument, dels rätt till offentligt framförande. Härigenom uppstår det olämpliga förhållandet, att särskild avgift skall erläggas för filminspelningen och särskild avgift för filmförevisningen. I själva verket förhåller det sig ju så, att en film framställs i det enda syftet att framföras för allmänheten. Själva filmremsan är att betrakta såsom ett tekniskt mellanled. Enligt vår uppfattning borde lagen konstrueras så, att en enda avgift utgår för såväl inspelningen som förevisningen av film. Genom inspelningen bringas ju icke kompositörens verk till allmänhetens kännedom, och ingen inkomst uppkommer därigenom för producenten. Först genom filmförevisningen utnyttjas verket hos allmänheten och uppkommer några intäkter.

Lagstiftningen borde därför taga sikte på att författaren eller kompositören skall hava rätt till ekonomiskt utnyttjande av sitt verk ävensom rätt att förhindra verkets exploatering utan förvärvssyfte. Dubbelbetalning för dels framställning av ett tekniskt mellanled, dels det offentliga framförandet bör däremot icke förekomma.

På sätt framgår av den lämnade redogörelsen har i vårt land skyddstiden för rätten att mångfaldiga och offentligen framföra litterära och musikaliska verk genom 1919 års lag begränsats till trettio år från utgången av det år då

*Departements-
chefen.*

författaren avlidit. Rätten att mångfaldiga före den 1 januari 1920 utgivna verk varar dock i femtio år efter författarens död. För rätten att offentligen framföra sådant äldre verk gäller däremot i enlighet med den angivna huvudregeln en skyddstid av trettio år från samma tidpunkt. I alla våra nordiska grannländer liksom i så gott som samtliga övriga till Bernkonventionen anslutna länder torde skyddstiden för litterära och musikaliska verk vara bestämd till femtio år.

Under senare tid ha röster höjts för att även i Sverige införa— eller rättare återgå till — den femtioåriga skyddstiden, varigenom vi alltså skulle ansluta oss till den internationella utvecklingen på detta rättsområde. Frågan om en sådan utsträckning av skyddstiden utgör ett av de många spörsmål, som auktorrättskommittén har att utreda. På grund av de förhållanden, som under kriget rått i våra grannländer, kan emellertid kommitténs arbete, som åsyftar att få till stånd en gemensam nordisk lagstiftning, icke slutföras under den närmaste framtiden.

I avbidan på resultatet av sistnämnda utredning förlängdes genom provisorisk lag den 30 juni 1942 skyddstiden för rätten att framföra vissa litterära verk, vilkas skydd i detta hänseende eljest skulle ha utgått under åren 1942—1946, intill utgången av år 1947. Såsom den lämnade redogörelsen visar föranleddes den provisoriska lagen av att uppföranderätten till August Strindbergs dramatiska verk skulle ha blivit fri med utgången av år 1942, därest skyddstiden icke förlängts. Till stöd för den tillfälliga förlängningen anfördes särskilt, att om uppföranderätten till Strindbergs skådespel bleve fri, skulle, i varje fall intill dess en allmän reform av auktorrätten kunde genomföras, det icke finnas något rättsligt skydd mot att dessa verk framfördes på scenen i vanställt skick. Det framhölls vidare, att Strindbergs efterkommande levde under bekymmersamma ekonomiska villkor och att bortfallandet av de inkomster, som uppförandet av hans verk lämnade, skulle bereda dem stora svårigheter. Det ansågs vidare angeläget förhindra att — för den händelse Sverige överginge till den i grannländerna gällande principen om en femtioårig skyddstid — en lucka uppstode genom att en skyddstid utginge som efter något eller några år skulle ha förlängts med ytterligare tjugo år.

När skyddstiden för de med 1942 års lag avsedda auktorrättigheterna förlängdes till utgången av år 1947, förutsattes, att auktorrättskommitténs förslag till revision av lagstiftningen om litterära och musikaliska verk inom nämnda tid skulle hinna framläggas och lagfästas. Då så på grund av kriget icke kunnat ske, synas de skäl som motiverade 1942 års lagstiftning påkalla en ytterligare, provisorisk förlängning av skyddstiden. Strindbergs arvingar leva alltjämt, enligt vad utredningen giver vid handen, i mindre goda ekonomiska förhållanden och äro för sin försörjning i väsentlig mån beroende av den avkastning som uppföranderätten till hans verk kan lämna.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag mig böra tillstyrka en provisorisk lagstiftning om ytterligare förlängning av skyddstiden för de med 1942 års lag avsedda auktorrättigheterna. Förlängningen bör, såsom auktorrättskommittén förordat, lämpligen avse en ny femårsperiod eller till och med

utgången av år 1952. Det torde kunna förutsättas, att kommitténs arbete dessförinnan hinner slutföras och prövas av statsmakterna.

1942 års provisoriska lagstiftning begränsades såsom förut nämnts till litterära verk. Anledningen till att lagstiftningen icke inbegrep jämväl musikaliska verk torde närmast ha varit, att tillvaratagandet av de svenska kompositörernas rätt då ännu icke fått en ur allmän synpunkt fullt tillfredsställande organisatorisk reglering. Sedan dess har emellertid Kungl. Maj:t fastställt nya stadgar för den av svenska kompositörer för tillvaratagandet av kompositörernas intressen bildade sammanslutningen Stim. I enlighet med dessa stadgar har Kungl. Maj:t förordnat ordförande och ytterligare två ledamöter i Stims styrelse, och genom detta inslag från det allmännas sida i ledningen för Stim torde, såsom styrelsen för musikaliska akademien framhåller, garantier ha skapats för en rimlig prissättning vid offentligt utförande av musikverk i Sverige. På grund härav och då det i och för sig är önskvärt att upphovsmän till verk på litteraturens och musikens område erhålla skydd i lika mån, torde den nya provisoriska lagstiftningen böra omfatta icke blott litterära utan även musikaliska verk. Den olikhet som nu råder är ägnad att framkalla egendomliga och stötande konsekvenser, t. ex. om kompositör och textförfattare till ett musikdramatiskt eller annat musikaliskt verk med underlagd text är en och samme person.

En utsträckning av skyddstiden för musikaliska verk kan för övrigt antagas underlätta utgivandet och därmed även spridningen och framförandet av inhemska musikaliska verk. Genom att förläggaren erhåller del i de från Stim utgående ersättningarna underlättas nämligen utgivandet från trycket eller annat mångfaldigande av sådana verk. En utsträckning av skyddstiden skulle även bli ett välbehövt stöd åt upphovsmännens efterlevande. Det är anledning framhålla, att den trettioåriga skyddstiden snart utgår för de verk som skapats av vår måhända främste romanskomponist, Emil Sjögren. Denne avled år 1918 och utföranderätten till hans verk skulle följaktligen, om en förlängning av skyddstiden icke sker, bli fri med utgången av år 1948. Enligt vad musikaliska akademiens styrelse upplyst är den inkomst, som Sjögrens änka nu uppbär för framförandet av hans verk, av väsentlig betydelse för henne och hennes hängivna arbete för att hålla vid makt och sprida kunskapen om och intresset för makens verk.

För vinnande av full likställighet är det också ett önskemål att den nya provisoriska lagstiftningen får avse även rätten att offentligen utföra de musikaliska verk, beträffande vilka skyddstiden — genom att de icke omfattades av 1942 års lag — utgått under åren 1942—1945 eller komme att utgå med utgången av år 1946. Ett sådant återupplivande av skyddet för vissa musikaliska verk är icke utan sina betänkligheter. Emellertid är det icke fråga om att återuppliva rätten att mångfaldiga verken, ty denna rätt gäller beträffande de äldre verk, om vilka nu är fråga, enligt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag i femtio år. Det är sålunda endast utföranderätten som för vissa verk upphört att vara upphovsmännens ensamrätt och som nu skulle återfå denna karaktär. Såsom musikaliska akademiens framställning giver vid

handen skulle ett återupplivande av skyddet för rätten att utföra de musikaliska verk, som sist nämnts, vara av betydelse för de efterlevande till de år 1914 avlidna kompositörerna Tor Aulin och Hugo Bedinger. Den senares änka åtnjuter sedan flera år understöd från föreningen svenska tonsättare. Jag vill erinra om att genom 1919 års lag infördes skydd för äldre verk i flera hänseenden där skydd ej förut åtnjutits. En sådan åtgärd som jag nu ifrågasatt är sålunda icke någon principiell nyhet.

Den nya provisoriska lagen bör i enlighet med det anförda avse en förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk i de fall, då skyddet jämlikt bestämmelserna i 1919 års lag utgått eller komme att utgå under något av åren 1942—1951. 1942 års lag kan i så fall upphävas i samband med den nya lagens utfärdande.

Antagandet av nu ifrågavarande provisoriska lag bör icke anses föregripa ställningstagandet vid en kommande mera definitiv lagstiftning.

Ett spörsmål som påkallar särskild uppmärksamhet är, vilka av författarens befogenheter som en ny provisorisk lag bör omfatta. 1942 års lag avsåg endast framföranderätten, enär rätten att mångfaldiga var skyddad enligt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag. Vid en förlängning av den provisoriska lagstiftningen till och med år 1952 märkes emellertid, att skyddstiden för rätten att mångfaldiga sådana efter den 1 januari 1920 utgivna verk, vilkas författare avlidit år 1920 eller 1921, enligt bestämmelserna i 1919 års lag utgår med utgången av trettonde året efter det år då författaren avlidit eller alltså med utgången av år 1950 eller 1951. Det kan givetvis icke vara lämpligt ått skyddet för rätten att offentligen framföra sådana verk förlänges utan att samtidigt jämväl skyddet för rätten att mångfaldiga dem utsträckes. Man kan möjligen invända, att förlängningen av skyddstiden med hänsyn till nu berörda förhållande bort tills vidare begränsas till att avse allenast de litterära och musikaliska verk, beträffande vilka skyddet för rätten att offentligen framföra desamma utgår med utgången av år 1949 och beträffande vilka skyddet för rätten att mångfaldiga dem enligt övergångsbestämmelserna varar ytterligare tjugu år. Detta har emellertid icke ansetts lämpligt, enär det icke kan med säkerhet förutses att revisionen av lagstiftningen på auktorrättens område hinner slutföras redan före år 1950. Övervägande skäl synas i stället tala för att den nya provisoriska lagstiftningen — i motsats till 1942 års lag — får avse även rätten att mångfaldiga verk, i den mån denna icke redan är skyddad enligt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag. Någon olägenhet härav torde icke kunna befaras.

För att tillförsäkra författarens efterkommande hela vinsten av skyddstidens förlängning stadgades i 1942 års lag att en tidigare överlåtelse av författarrätt icke skulle omfatta den tid, med vilken rätten genom nämnda lag förlängdes. Om skyddstiden nu ytterligare förlänges, torde knappast finnas skäl att under alla förhållanden fränkänna en efter tillkomsten av 1942 års lag företagen överlåtelse verkan i vad överlåtelsen avser tid efter utgången av år 1947. Med hänsyn till statsmakternas tillmötesgående genom 1942 års lag kunna parterna vid överlåtelsen ha räknat med att den trettio-

åriga skyddstiden före sistnämnda tidpunkt skulle komma att ånyo förlängas och träffat avtal i enlighet härmed. När så är fallet, skulle det vara stötande, om överlåtelsen icke skulle kunna göras gällande. Beträffande de musikaliska verken, vilka ju icke omfattades av 1942 års lag, är förhållandet icke detsamma. Det skulle för deras del med samma fog som vid tillkomsten av 1942 års lag kunna meddelas en övergångsbestämmelse av nyssnämnd innebörd. Jag har likväl ansett det onödigt att meddela någon sådan bestämmelse. Om parterna ej nämnt något om förlängd skyddstid, torde nämligen avtalet, även utan stöd av uttryckligt stadgande, böra tolkas så, att det gäller allenast för den skyddstid som var gällande vid avtalets ingående. Och för det fall att kompositören verkligen avsett att upplåta rätt till sitt verk för en eventuellt förlängd skyddstid, torde det ur hans synpunkt saknas anledning att fränkänna avtalet laga verkan. Att överlämna frågan åt en tolkning av förekommande avtal synes vara att föredraga framför en sådan ovillkorlig bestämmelse som den i 1942 års lag upptagna, vilken också synes ha vållat vissa olägenheter.

Den föreslagna utsträckningen av skyddstiden måste på grund av Bernkonventionen erhålla samma internationella giltighet som 1919 års lagstiftning. Den förmån som härigenom beredes utländska intressenter motsvaras i princip av samma förmåner för svenska författare (komponister inbegripna) i utlandet. Dessa förmåner ha, på grund av det internationella samarbetet, efter hand fått allt större betydelse, ehuru förmånerna under det andra världskriget självfallet i hög grad reducerats eller, beträffande många länder, helt uteblivit. En föreskrift i nu nämnda hänseende torde, på samma sätt som skedde i 1942 års lag, böra upptagas i lagtexten.

Aktiebolaget svensk filmindustri har i sitt yttrande berört ett speciellt spörsmål rörande upplåtelse av rätt till filmatisering av verk, därvid bolaget uttalat att en enda avgift borde utgå för inspelningen och förevisningen av film. Denna fråga torde icke böra behandlas i detta sammanhang. Jag förutsätter att den kommer att prövas av auktoritetskommittén.

Den nya lagen torde böra träda i kraft den 1 januari 1947. Intill dess kommer uppförandet av musikaliskt verk, för vilket den trettioåriga skyddstiden nu sedan ett eller annat år är utgången, att vara fritt.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ett i enlighet med det anförda inom justitiedepartementet upprättat förslag till *lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk*, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, målte för det i § 87 regeringsformen omförmedla ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

F ö r s l a g

till

L a g

om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Härigenom förordnas som följer.

Den uteslutande rätt som enligt lagen om rätt till litterära och musikaliska verk tillerkänts författare till sådant verk skall, i den mån rätten enligt bestämmelserna i nämnda lag skolat upphöra något av åren 1942—1951, gälla intill utgången av år 1952; dock skall vad nu sagts ej medföra förlängning av den skyddstid som angives i 32 § 1).

Vad i 30 § nämnda lag eller i författning, som utfärdats med stöd av samma paragraf, finnes föreskrivet om tillämpligheten av lagens bestämmelser skall gälla jämväl stadgandet i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1947.

Genom denna lag upphäves lagen den 30 juni 1942 (nr 510) om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära verk.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 8 mars 1946.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 4 mars 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 februari 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren T. A. Bexelius.

Lagrådet anförde:

Föredragande departementschefen har uttalat, att uppförandet av musikaliskt verk, för vilket den trettioåriga skyddstiden nu sedan ett eller annat år är utgången, komme att vara fritt intill dess förevarande lag träder i kraft den 1 januari 1947. Avfattningen av första stycket i förslaget kan emellertid lätt föranleda den uppfattningen, att skyddet för dylikt verk komme att gälla även under tiden före sistnämnda dag. Förslaget skulle vinna i tydlighet, där-est första stycket erhöles sådan utformning, att det omfattade endast rätten till litterära och musikaliska verk, i den mån rätten skolat upphöra något av åren 1947—1951, och i ett nytt stycke upptoges föreskrift, att skydd skall inträda även för musikaliskt verk, för vilket skyddstiden gått till ända under åren 1942—1946. Vidtages denna ändring, erfordras jämkning i förslagets sista stycke.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1946.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över det till lagrådet den 15 februari 1946 remitterade förslaget till *lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk*.

Efter redogörelse för lagrådets yttrande anför föredraganden följande.

Jag har icke ansett något uttryckligt stadgande erforderligt för att utmärka, att enligt det remitterade förslaget utförandet av musikaliskt verk, för vilket den trettioåriga skyddstiden i sådant hänseende nu sedan ett eller annat år är utgången, skall anses därefter ha varit och kommer att vara fritt införelse till dess förevarande lag träder i kraft den 1 januari 1947. Gentemot den avfattning av lagen, som lagrådet på denna punkt förordat för att göra förslaget tydligare, kan invändas, att den skulle kunna ingiva den föreställningen att lagen avsåge att återuppliva skyddet för musikaliskt verk, till vilket upphovsmannens uteslutande rätt helt utlocknat. Såsom jag anført vid remissen till lagrådet avser förslaget i nämnda del emellertid icke att återuppliva rätten att mångfaldiga verken utan allenast att i fråga om vissa verk, för vilka uteslutanderätten att mångfaldiga dem alltjämt gäller, låta utföranderätten, om den upphört att vara upphovsmannens ensamrätt, återfå denna karaktär. Jag har fördenskull icke ansett mig böra ändra förslaget så som lagrådet ifrågasatt. Däremot torde lagrådets önskemål kunna tillgodoses genom att utbyta stadgandet, att lagen träder i kraft den 1 januari 1947, mot föreskrift att lagen ej skall ha avseende å framförande av musikaliskt verk före den 1 januari 1947.

Föredraganden hemställer härefter, att det sålunda jämkade förslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Thore Wisén.
